

Enskild motion

Motion till riksdagen: 2014/15:1484

av Finn Bengtsson (M)

Möjlighet att flytta gravurnor till familjegravar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att få flytta en gravsatt urna från en gravplats med utgående gravrätt till en anhörigs bestående grav i syfte att fortsätta att bevara och vårda en plats för den gravsatta i form av en samlande familje- eller släktgrav.

Motivering

Respekten för varje människas oinskränkta värde får ett sista uttryck genom att efterlevande tar ansvar för en avliden släktings grav. Denna fyller bland annat funktionen av minnesplats för anhöriga att återvända till, men den är också, oberoende av uppmärksamhet från kvarvarande släktingar eller vänner, en plats som hedrar en fullbordad levnadsbana, vare sig den varit lång eller kort och gjort stora eller små avtryck. Det finns därmed starka humanistiska skäl att främja förutsättningarna för att bevara och vårda bortgångna medmänniskors och samhällsmedlemmars gravar, så långt möjligt även oavhängigt förekomsten av ättlingar och sådana engagemang.

Upplåtelse tiden för gravrätter har blivit allt kortare, från tidigare ofta evärdlig tid till numera endast 25 år, som blivit normalfallet enligt begravningslagen (1990:1144). Förkortningen syftar till återlämnande av gravplatser och därmed minskat utrymmesbehov för begravningsplatser. Samtidigt noteras under de senaste decennierna en konstant minskning av antalet kistbegravningar till förmån för urnsättningar, som idag är den klart dominerande gravformen.

Minskningen av upplåtelse tiden kan innebära den paradoxala situationen att gravrätten för en nu levande persons föräldrar löper ut efter 25 år, medan barn alltså ännu finns i livet, medan gravrätten för far- och morföräldrarna, liksom deras föräldrar, är giltig för all framtid. Den yngsta graven upphör först. Visserligen finns möjlighet att för en begränsad tid förlänga den kortare gravrättstiden, men det kräver en aktiv insats av en efterlevande och är dessutom förenat med en extra kostnad.

Risken är därmed stor att den tidsbegränsade gravrätten upphör och gravplatsen upplåts på nytt för gravsättning av obesläktade personer varvid gravvården avlägsnas, medan alltså de ursprungligen gravsatta personernas kvarlevor finns i graven.

En lösning som på en och samma gång ökar möjligheterna för efterkommande att ta ansvar för sina avlidna släktingars gravar och sparar utrymme på kyrkogårdarna är ett bruk av familje- eller släktgravar, där flera personer ur olika generationer samlas, vilket också knyter an till äldre sedvänja. Eftersom alltså endast en gravrättsinnehavare fordras då en grav omfattar ett flertal gravsatta personer, är utsikterna större att det framdeles kommer att finnas någon som tar vård om graven. Förekomsten av en gemensam grav för en krets av befryndade personer främjar också den grundläggande mänskliga gemenskap som baseras på släktskap. Begravningsväsendet bör således verka för att bruk av familje- eller släktgrav kan väljas av dem som så önskar, i stället för att en ny gravplats upplåts för varje avliden person eller för makar eller motsvarande.

I linje därmed bör det också vara möjligt att få flytta en gravsatt urna från en gravplats med utgående gravrätt till en anhörigs bestående grav i syfte att fortsatt bevara och vårda en plats för den gravsatta i form av en samlande familje- eller släktgrav. En befintlig äldre sådan kan vara en kistgrav upplåten i evärdlig tid med förutsättningar att rymma ett flertal tillkommande urnor.

Följande ingalunda osannolika exempel illustrerar både det problem och den lösning som saken gäller. En person innehar gravrätten till två gravar intill varandra, den ena för sina föräldrar upplåten på 25 år och snart utgående, den andra för sina morföräldrar med giltighet i evärdlig tid. Två alternativa utfall framträder.

Om inget görs kommer den nu gällande ordningen att medföra att den yngre av de båda gravarna inom kort återgår och upplåts för ny gravsättning av helt obesläktade personer medan föräldrarnas stoft finns kvar i graven. Den äldre graven kommer däremot att även bevaras intakt.

Om istället den föreslagna lösningen görs möjlig, kan urnorna flyttas från den nyare graven till den äldre, där de tryggt och värdigt bevaras i en samlad grav för en krets av besläktade personer. Den nyare graven återlämnas.

Flyttning av gravsatta ska självfallet göras med stor restriktivitet. I den aktuella typen av fall överensstämmer dock motivet för en flyttning med två grundläggande syften för begravningsväsendet: att ta ansvar för att vården av grav vidmakthålls och att återskapa utrymme för nya gravsättningar.

Att genom flyttning av urnan till en familjegrav bevara en gravvård med den avlidnes stoft i stället för att överge graven, torde i de allra flesta fall överensstämma med vad som hade varit den avlidnas vilja. Han eller hon kan antas ha uppfattat det som ett betydligt större ingrepp i gravfriden att få sina kvarlevor övergivna i en grav där gravvården avlägsnats och ny gravsättning av helt främmande personer sker.

Från såväl anhöriga som företrädare för begravningsväsendet och prästerskapet har noterats uppfattningen att en möjlighet till bevarande genom flyttning är det alternativ som bäst tillgodoser omsorgen om de gravsatta.

Enligt 6 kap. 1 § andra stycket begravningslagen får tillstånd till flyttning av stoft eller aska som har gravsatts på en begravningsplats ges om det finns särskilda skäl för det och om det är klarlagt var stoftet eller askan skall gravsättas på nytt.

Begravningslagens förarbeten i form av regeringens proposition (1990/91:10) med förslag till begravningslag nämner som exempel på särskilda skäl sammanförande av minderårigt barn och föräldrar, vilket skulle kunna öppna för en analog tolkning som utsträcker sig till en något vidare ram för sammanförande i en familjegrav. Propositionen öppnar också för en mer generös hållning, som inte inskränks till enbart de få kategorier av fall som uttryckligen framhålls. Bevarande genom sammanförande i en familjegrav och hänsyn till de gravsattas vilja skulle kunna finna visst stöd i propositionens skrivningar på sid. 36–37 för att utgöra särskilda skäl. Regeringen avfärdar där också en alltför restriktiv hållning till förmån för att vid beslut ta hänsyn till beaktansvärda syften. Det noteras också att regeringen i propositionen aktivt valt att det inte ska fordras synnerliga utan endast särskilda skäl för flyttning.

Då emellertid den avsedda typen av flyttning inte explicit utsägs i lagen eller i förarbetena, råder hos kyrkogårdsförvaltningar tveksamhet om huruvida de har möjlighet att bevilja en i och för sig önskvärd sådan lösning.

Därför bör det i begravningslagen tydliggöras att flyttning får beviljas av en gravsatt urna från en gravplats med utgående gravrätt till en anhörigs bestående grav i syfte att fortsatt bevara och vårda en plats för den gravsatta i form av en samlande familje- eller släktgrav. Det kan till exempel ske genom att 6 kap. 1 § andra stycket begravningslagen ges följande förändrade lydelse: "Tillstånd får dock ges till en sådan flyttning, om den syftar till att föra stoftet till en familjegrav eller det finns andra särskilda skäl för att medge flyttning samt om det är klarlagt var stoftet eller askan skall gravsättas på nytt."

En sådan författningsändring förutses inte innebära någon stor ökning av antalet flyttningar men den ger efterkommande en vällovlig möjlighet att ta ansvar för att en grav för anhöriga fortsatt kan bevaras och även brukas för efterföljande generationer, i stället för att kvarlevorna annars med gravrättens upphörande kommer att bli lämnade utan vården av en grav.

Finn Bengtsson (M)